

Groddsvingel vid Stop i Älvdalen

Bengt Oldhammer

Ravinen nedanför det imponerande vattenfallet Stop i närheten av Brunnsberg i Älvdalen är en mycket intressant växtlokal.

Vid ett besök den 19 juli i år hittade jag skuggblåslav, violettgrå tagellav samt trådbrosklav på de månghundraåriga granarna.

Trådbrosklaven (*Ramalina thrausta*) är mest intressant, eftersom den endast växte på granarna och inte på klipporna i närheten. Det är ett gott tecken på lång skoglig kontinuitet i området.

Bland kärllväxterna noterades ormgran, fjällskära, kransrams, taigastarr, hårstarr samt groddsvingel. Den sistnämnda finns anledning att kommentera lite närmare.

Art eller underart?

Groddsvingeln liknar fårsvingeln, men är vivipar. I Dalarnas Flora finns två uppgifter om "*Festuca ovina vivipara*", nämligen vid Sandängarna i Mora och Östbjörka kalkbrott i Rättvik.

I de flesta moderna floror kallas groddsvingeln *Festuca vivipara*, den betraktas alltså som en egen art. Den växer i fjällen från Härjedalen och norrut, men kan enligt Hylander också gå ned i skogslandet, vid t.ex. vattenfall.

För säkerhets skull skickade jag groddsvingeln från Stop till Örjan Nilsson vid Uppsala Universitets botaniska trädgård.

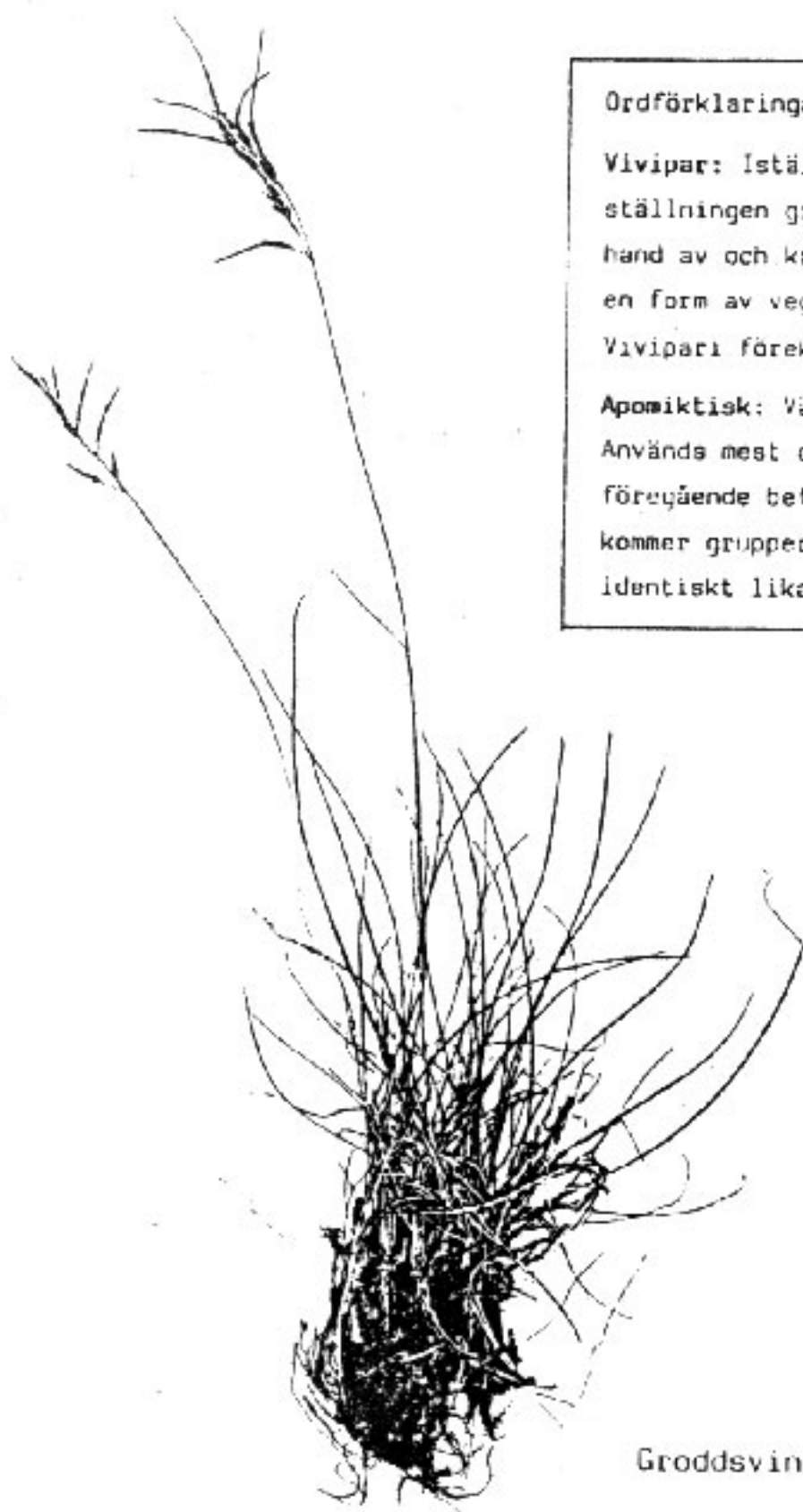
Jodå, det var ingen tvekan om artbestämningen och enligt Nilsson är den tydligt skild från fårsvingel genom annat kromosomtäl.

Nilsson skriver: Groddsvingeln växer mest i fjällen men kan mest efter vattendrag gå ned ett stycke. Enligt uppgifter jag fått är den inte helt enhetlig, vilket kan tyda på att den uppkommit vid flera tillfällen och då i något olika former. Den är nära släkt med *F. ovina*. Utöver viviparin är det dock föga som skiljer, t.ex. avsaknaden av borst på ytterblomfjället. Inte sällan ser man dessutom arterna växa tillsammans dock *F. vivipara* vanligen på högre och fuktigare ställen (liksom andra vivipara fjällväxter). Genom att växten är apomiktisk, dock troligen inte 100%-igt, blir avkomman enhetlig. Den vanliga vildformen av *F. ovina* har kromosomtäl $2n = 14$, medan det för *F. vivipara* tycks variera $2n = 21, 28, 42$ eller 49 . Hur mycket av de senare talen som är giltiga för svenska groddsvinglar vet jag ej, men 49 förefaller vara en nordisk räkning. Detta tyder på en genetisk barriär och olikhet mellan de båda,

hur stark barriären är vet jag dock inte. Av hela resonemanget bör groddsvingeln behandlas som ett eget taxon och artrangen har valts, vilket jag inte tycker är fel.

Genom att de båda inte sällan växer tillsammans och ändå bibehåller sina egenskaper är nog artrangen den bästa. Inte minst i avvaktan på en pågående undersökning (i Oslo) finns det skäl att följa hävderna. Slut citat.

Groddsvingeln vid Stop växer i form av ett litet bestånd i närheten av fallet, där det ofta ligger på forsdimma. Denna omöjliggör av lättförklarliga skäl pollinering på vanligt sätt. Kransramsens i dess närhet är för övrigt steril, men fertil lite längre ned längs bäcken.

Ordförklaringar:

Vivipar: Istället för blommor bildas i blomställningen groddknoppar. Dessa faller efterhand av och kan ge upphov till nya plantor, en form av vegetativ förökning.

Vivipari förekommer hos flera fjällgräs.

Apomiktisk: Växter som förökar sig könlöst. Används mest om växter som bildar frön utan föregående befruktning. Genom apomixi uppkommer grupper av individer som alla är nästan identiskt lika, de blir egenskapskonstanta.

Groddsvingel från Stop.